

סודות הרקפות

רחלי שוורץ-צחור

הרקפת המצויה נבחרה לפרח הלאומי של ישראל. דומה שאין מתאים ממנה. העוטה כתר עלי כותרת ורדרד. לתואר המכובד. היא מוכרת לכולנו מטיולי החורף ואף משירים ואגדות שהרבו משוררים וסופרים לכתוב אודותיה. הרקפת כה מוכרת עד כי לעתים אין שמים לב למבנה הפרח המיוחד שלה. פרח "הפוך". שבו עלי הכותרת נישאים אל על בעוד שהאבקנים ועמוד העלי פונים לקרקע. בתוך לוע הכותרת, וכך נותרים יבשים גם בימי חורף גשומים.

ברמת הנדיב נערך מחקר מקיף במטרה לגלות את סוד האבקתה של הרקפת המצויה. ממצאי המחקר מלמדים כי במין זה אין האבקה עצמית. ורביית הרקפת תלויה בהאבקת חרקים המאפשרת את הפריית הפרח ואת חניטת הפרי והזרעים. במחקר נמצאו מאביקים שונים: תריפסים, זבובי רחף, דבורי דבש ומעט דבורי בר. אך את עיקר העניין עורר מאביק יוצא דופן. עש קטנטן. ארבעה מילימטרים אורכו. צבעו זהב-מטאלי מוכתם בלבן. עש זה, המשתייך לסוג מיקרופטריקס. כונה גם "מאובן חי". היות שהוא שריד לפרפרים הראשונים שהתפתחו עלי אדמות לפני יותר מ-100 מיליון שנה. המייחד אותו ואת שאר בני משפחתו הוא שאין להם חדק כמו לשאר הפרפראים. אלא גפי פה לועסות. שבעזרתן הם ניזונים מגרגרי האבקה של הפרחים ולא מצופם. במחקר נמצא כי עשי המיקרופטריקס. הפעילים מאמצע ינואר ועד סוף מרס. ניזונים מגרגרי האבקה של הרקפת. מוצאים מחסה מגשם וקור בלוע הפרח ה"הפוך" ובתמורה גומלים לרקפת בהאבקת פרחיה.

ברמת הנדיב ישנה גם אוכלוסייה קטנה ונדירה יחסית של רקפות הגדלות על מדרונות המצוקים ומקדימות ופורחות עוד בעונת הסתיו. לפני שהצמיחו עליהם. העשים הזהובים לא נמצאו בפרחי הרקפות הללו אך הן זכו להאבקת "זמזום" על ידי דבורים יחידאיות מהסוג אמיגלה. הניזונות מגרגרי אבקה. האבקת "זמזום" מתרחשת כשהדבורה נאחזת ברגליה בתחתית פרח הרקפת ה"הפוך" ומנערת אותו בתנועות מהירות הנשמעות כזמזום. ניעור הפרח גורם לגרגרי האבקה להישפך מהאבקנים (כפי שמלח נשפך ממלחיה) על גוף הדבורה השעיר. וחלקם עשוי להאביק את הפרח הבא שבו תבקר הדבורה.